

♦ יום כיפור ♦

קול דממה דקה" – הטעם לדממה

בהא דיו"ט הי' עושה כה"ג בצאתו מן הקודש

צעקת הלב של בן הכפר

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש
ת.ד. 2033
כפר חב"ד 6084000
03-738-3734
Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office
1469 President St. #BSMT
Brooklyn, NY 11213
United States
(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

פתח דבר

בעזה"ת.

לרגל יום הכיפורים הבעל"ט, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, קונטרס 'אוצרות המועדים' – יום הכיפורים, והוא אוצר בלום בענייני יום הכיפורים – מתורתו של של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע. בקונטרס זה באו ביאורים על עבודתו של כהן גדול ביום הכיפורים, והוראות שאפשר לקחת מזה בעבודת האדם לקונו.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"מ בפרטי העניינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם, ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו.

ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים ייתכן שימצאו טעויות וכו"ב, והן על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן עניינים), וימצא טוב, ויזכר לעמוד בעצמו על אמתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ונשא תפילה, שניכתב ונחתם כולנו לשנה טובה ומתוקה, ונזכה שתחזינה עינינו עבודת כהן גדול ביום הכיפורים בבית המקדש השלישי, בעגלא דידן.

בברכת התורה,
מכון אור החסידות
תשרי ה'תשפ"ב

תוכן ענינים

שער ראשון ☞ **מהותו של יום** ב.

יקול דממה דקה ישמע

מדוע נבנס הכהן גדול לפני ולפנים בלי השמעת קול?

מדוע "ונשמע קולו בבואו אל הקודש" הרי "לא ברעש ה'" / מה טעם להשמיע קול בעת העבודה בקודש? / בריחה מהרע בקול רעש גדול / הכהן גדול כשלוחם של הבורחים מהרע הנמצאים ב"שולי המעיל" / מהות כפרת יום הכיפורים – טהרה כמלאכי השרת / כשעצם הנשמה מתגלה – אין רעש / למה מקלסות בקול גדול? שהן רחוקות מן הבורא! ביאור נרחב במהות כפרתו של ישראל ביום הכיפורים ואופן כניסת הכהן הגדול לפני ולפנים כשלוחם של כלל ישראל

(ע"פ לקושי שיחות חסידי עמ"ק 337 ואילוף)

☞ **פנינים** יא.

מדוע לא ישתמשו בבגדי לבן לשנה הבאה? ע"פ לקושי שיחות חסידי עמ"ק 224

/ מדוע הותר השימוש בבגדי זהב בעבודות שבוהין? ע"פ לקושי שיחות חסידי

עמ"ק 92 / שייכותו של כל יהודי לכהן גדול ע"פ תורת מנחם תשמיב ח"ד עמ"ק 1922

/ הנשמה דורשת 'בגדי לבן' ע"פ לקושי שיחות חסידי ע"ק 411 / ליכנס בפנים ככהן

הדיוט ע"פ לקושי שיחות חסידי עמ"ק 95

חידושי סוגיות יד.

כהא דיו"ט היה עושה כה"ג בצאתו מן הקודש

יתלה ב' הגירסאות שבנוסח המשנה גבי יו"ט זה, בב' טעמי היו"ט – אם הוא על הצלת כה"ג שיצא חי מן הקודש, או על הצלחת עבודת היום / ילפלל בשיטת הרמב"ם שנראה ששילב ב' הסברות יחד, ויבאר בעומק דלהרמב"ם היציאה מן הקודש היא חלק ממעשי עבודת היום

(ע"פ לקושי שיחות חסידי אדרי ב)

דרכי החסידות כב.

צעקת הלב של כהן הכפר

שער ראשון

מהותו של יום

וקול דממה דקה ישמע

מדוע נכנס הכהן גדול לפני ולפנים בלי השמעת קול?

ביאור נרחב במהות כפרתן של ישראל ביום הכיפורים ואופן כניסת הכהן הגדול
לפני ולפנים בשלוחם של כלל ישראל

מדוע "ונשמע קולו בבואו אל הקודש" הרי "לא ברעש ה'?"

בפרשת יום הכיפורים נאמר בכתוב (ויקרא טז, ד) "בזאת יבוא אהרן אל הקודש גו' כתנת בד קדש ילבש, ומכנסי בד יהיו על בשרו, ובאבנט בד יחגור, ובמצנפת בד יצנף", ופירש רש"י "מגיד שאינו משמש לפניו בשמונה בגדים שהוא משמש בהם בחוץ שיש בהם זהב" (וראה גם ר"ה כו, א), ובתורת כהנים איתא "מה תלמוד לומר בד בד ד' פעמים? למעט ארבע כלים כו' בד ולא בחושן כו' בד ולא באפוד כו' בד ולא במעיל כו' בד ולא בציץ". ונמצא מזה, שכניסת כהן גדול לפני ולפנים ביום הקדוש היא בבגדי לבן בלבד, ולא הי' נכנס עם ארבעת הבגדים שהי' בהם זהב.

והנה, אחד הבגדים שלא נכנס בהם הכהן גדול אל הקודש הי' המעיל, ובתורת כהנים שם איתא בנוגע למעיל "מתוך שנאמר במעיל והי' על אהרן לשרת ונשמע קולו בבואו אל הקודש לפני ה', יכול יכנס בו לפני ולפנים, ת"ל בד ולא במעיל". ונמצא מובן, שכניסתו אל הקודש הייתה בקול דממה דקה, ללא שמיעת קול הפעמונים שהיו על המעיל.

ובפשטות הדברים מתאימים לדברי הכתוב (מלכים א יט, יא-יב) "לא ברעש ה'" אלא "בקול דממה דקה".

אבל הדברים צריכים לימוד, שהרי בכל השנה הייתה אזהרה חמורה שעבודתו של כהן גדול צריכה להיות דוקא באופן ד"ונשמע קולו בבואו אל הקודש" (שמות כח, לה), ועד כדי כך הדברים חמורים, שהכתוב מסיים "ולא ימות", ו"מכלל לאו אתה שומע הן" (לשון רש"י עה"כ).

ולהעיר, דפירוש זה שה"ולא ימות" קאי על השמעת הקול ע"י הפעמונים הוא ע"פ מ"ש הרמב"ן (שמות כח, מג), הבחיי, ריקאנטי (שמות כח, לה) ועוד. ואף שרש"י עצמו כתב שקאי על הנכנס כשהוא מחוסר בגדים [ולאו דוקא על הפעמונים המשמיעים קול], מ"מ ברור שמכך שאזהרה זו נאמרה גבי המעיל דוקא ובהמשך להפעמונים, מובן שגם לדעתו עיקר החידוש בציווי זה הוא בנוגע למעיל ולפעמונים, וכמ"ש בגור ארי' כאן: "ולא תאמר כי אין הפעמונים מעכבים, שאינה רק לנוי כו', ואם נכנס במעיל בלא פעמונים חייב מיתה כו'".

וא"כ צ"ב מהו הטעם לזה שבכל השנה הייתה העבודה צריכה להיות דוקא באופן ד"ונשמע קולו", ולא בקול דממה דקה, והרי זה בסתירה לנאמר בכתוב "לא ברעש ה'?" ואפילו גבי יום הכיפורים עצמו מצינו שלא כל העבודה הייתה בארבעה בגדים, וחלק העבודה הנעשית בחוץ הייתה בשמונה בגדים, וא"כ אפילו ביום הכיפורים עצמו הי' נשמע קול הפעמונים, והרי "לא ברעש ה'?"

ולאידך, אם ה"ונשמע קולו" הוא דבר הנצרך כ"כ "בבואו אל הקודש" איך יתכן שביום הכיפורים הי' חסר ענין זה?

ב

מה טעם להשמיע קול בעת העבודה בקודש?

והנה, בגוף הדבר ש"בבואו אל הקודש" הי' חשוב ביותר שיהי' "נשמע קולו" כדי ש"לא ימות", כתבו הראשונים (ראה רמב"ן, ריקאנטי, בחיי שנשמנו לעיל. וראה ר"ח ותו"י יומא נב, רע"א. וראה ויק"ר פכ"א, ח ועוד) אשר רעש הפעמונים הי' כמו נטילת רשות ליכנס ולעבוד עבודה, שהרי "הבא בהיכל מלך פתאום חייב מיתה" (לשון הרמב"ן שם).

ועפ"ז ביאר הבחיי (שם) מה שביום הכיפורים לא נצרך הכה"ג לזה, אף שלכאורה ביום המקודש בכניסתו לפני ולפנים נצרכה הנטילת רשות יותר משאר ימות השנה, כי ביום הכיפורים, מצד מעלתן וחביבותן של ישראל ביום קדוש זה, לא הוצרכו "להשמיע קול כאדם ששולח שליח להודיע שהוא בא". ולדעת הבחיי כן הוא פירוש דברי הגמ' על מעלת יום הכיפורים "שלא הצריכן הכתוב לשליח" (יומא נב, רע"א), שהכוונה בזה שלא נצרכו להפעמונים (וכן פירשו הר"ח והתו"י יומא שם).

ונמצא מובן לפירוש זה מה שבכל ימות השנה נצרכו הפעמונים, וביום הכיפורים לא נצרכו, כי בכל ימות השנה נצרך הכה"ג ליטול רשות לפני הכניסה אל הקודש, משא"כ ביום הכיפורים שבו ניכרת חביבותם של ישראל, לא נצרכו לזה.

וויש להעיר שלדעת רש"י גם ביום הכיפורים בעת העבודה בקדשי קדשים הי' נצרך

לעניין זה ד"ונשמע קולו בבואו אל הקודש", שכן פירש רש"י את דברי הגמ' ביומא (מד, ב) בנוגע להמחתה שעמה נכנס הכהן גדול לפני ולפנים – "בכל יום לא ה' לה ניאשתיק, והיום ה' לה ניאשתיק" – "ניאשתיק – טבעת בראשה שמקשקש ומשמיע קול משום ונשמע קולו בבואו וגו'" (ודברי הגמ' ביומא נב, שם "לא הצריכן הכתוב לשליח" פירש באו"א). אך בתוס' ובר"ח ובתוס' ישנים (יומא מד, שם) חלקו על רש"י בזה ופירשו ניאשתיק באו"א, ולדעתם ביום הכיפורים לא הוזק הכה"ג כלל ל"ונשמע קולו" כשנכנס לפני ולפנים].

אמנם, עדיין צריך ביאור:

לפי פירוש זה נמצא שכל עניין השמעת קול דהפעמונים אינו אלא הכנה והכשרה לעבודת כהן גדול, שצריך ליטול רשות קודם כניסתו לעבודה, אבל אינו חלק מהעבודה עצמה, אמנם כיון שכל פרט בשייכות לעבודת כהן גדול הוא בתכלית הדיוק, ומכל שכן פרט שיש בו עונש מיתה כנ"ל, יותר מסתבר לומר שעניין השמעת קול הפעמונים נוגע וחשוב גם להעבודה עצמה.

והרי גם המציאות היא שהשמעת קול הפעמונים לא היתה רק לפני הכניסה אל הקודש אלא נמשכה גם בעת העבודה גופא [ולמעשה ממה שכתב הגור ארי' (שם) ד"בבואו אל הקודש גו' ובצאתו" פירושו מביאתו עד צאתו, כלומר, כל זמן העבודה], ובוודאי לא ה' השמעת הקול בעת העבודה לחינם.

ואם כך, צריך עוד ביאור, מהו גודל החשיבות לעבודת הכהן גדול מה שהפעמונים השמיעו קול, ולאידך, לאחר שיוסבר עניין זה, החשיבות של השמעת הקול בעת העבודה בכל השנה, יהי' עלינו לבאר מדוע ביום כיפור לא נצרכה השמעת הקול בעת הכניסה לקודש הקדשים.

ג

בריחה מהרע בקול רעש גדול

ויוכן הדבר בהקדים מה דאיתא במאמרי כ"ק אדמו"ר מהור"י צ"ע (ספר המאמרים תרצ"ט ע' 2 ואילך, תש"ב ע' 3, ה'שי"ט ע' 4) אשר עבודתם של בעלי תשובה היא בקול רעש גדול, וטעם הדבר, דכיון שבאה מצד הריחוק מהקב"ה, שהאדם עבר על רצונו ית', וכעת רוצה לשוב אל ה' על ידי בריחה מפני הרע, הרי היא נעשית בקול רעש גדול, כאותו אדם הבורח מפני סכנת מיתה, שאין זו מרוצה של דממה, כי אם בצעקה וברוח סערה.

והנה, סוג עבודה זו, אינו רק אצל הרשעים שבורחים מעוונותיהם החמורים, כי אם הוא שייך בדקות גם אצל כל אחד מבני ישראל, גם מי שזכה ואין בידיו שום עבירות רח"ל. וטעם הדבר, שאף שאינו בורח מעוונות החמורים, הרי כשמתבונן בכך שמתאוה הוא לדברים שאינם שייכים אל הקדושה, וממילא מציאותו הגשמית היא דבר נפרד מאלקות, והוא אינו בטל ומבוטל לגמרי בפני השכינה, הרי ההתבוננות בזה גורמת לכך שיתעורר בקול רעש גדול לברוח ממצב זה.

ונקוט האי כללא בידך, שכל עבודה הכרוכה בהיאבקות ומלחמה עם מציאות המנגדת לה, הן אם מדובר בעבירות ממש, והן אם רק מדובר בהרגש מציאותם של יצרו הרע ונפשו הבהמית הטורדתו ומפריעתו מגשת אל הקודש, הרי היא עבודה הנעשית בקול רעש גדול.

[עוד שלישית בה ע"פ עומק החסידות, שאפילו הצדיק שכבר כבש את נפשו הבהמית ורתמה לעבוד את ה', ונתקיים בו "ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך" וכמו שפירשו חז"ל "בשני יצריך" (ברכות נד, א במשנה), שגם היצר הרע ונפש הבהמית שבו נתהפכו לקדושה, הנה הא גופא שהוא מציאות נפרדת מהקב"ה, הרי אין זה ביטול בתכלית (ראה מה שביאר בזה בתניא פל"ה), ואשר על כן גם אצל צדיק כזה יש מקום לעבודה מסוג זה של "קול רעש גדול", לברוח ממצב "רע" זה].

וידוע (ראה גם כתר שם טוב סי' רטו) מענה הבעל שם טוב על אלו שטענו על החסידים שמנהגם לעשות תנועות וכו' בתפילה, אשר הדבר הוא בדוגמת הטובע בים, העושה כל מיני תנועות כדי להינצל וצועק בכל כוחו שיכואו להצילו, ובודאי שאין מקום ללעוג מתנועותיו וזעקותיו, ודו"ק.

ד

הכהן גדול כשלוחם של הבורחים מהרע הנמצאים ב"שולי המעיל"

ועפ"ז יש לבאר בדרך הפנימיות טעם הדבר מדוע נכנס הכהן גדול לעבודת הקודש באופן ד"ונשמע קולו", שאין זה רק נטילת רשות קודם העבודה, כי אם זהו דבר השייך אל העבודה עצמה, אל כל משך הזמן שהכהן גדול נמצא בקדש לשרת את ה'. שהרי כניסתו לעבודת הקודש לא הייתה ככניסת איש פרטי ח"ו הבא להתעלות ולהתקדש, אלא נכנס בשם כל ישראל, ואם כן, באמת הי' הכהן גדול נכנס לשם וכל ישראל עמו. היינו, שנשא עליו את כלל ישראל, מאלו שבבחי' "ראשיכם שבטיכם" ועד להשפלים שבישראל - "חוטב עצים ושואב מימך".

ולפי זה יש לבאר מה שבשול"י המעיל היו הפעמונים, היינו שהם מייצגים את כניסתם אל הקודש של המדריגות הנמוכות שבישראל, אותם שכדי להיכנס אל הקודש זקוקים למלחמה ובריחה מן הרע שבנפשם, שהרי מציאות הרע ונפש הבהמית עודה בתוקפה אצלם, וכעת הי' הכהן גדול בכניסתו מכניסם עמו אל הקודש. וזהו הטעם שכשהכהן גדול הי' נכנס הי' נשמע קול הפעמונים, שבזה הכניס גם את בעלי עבודת הרעש עמו אל הקודש.

ועד כמה חשוב ונורא הי' עניין זה של כניסת הכהן גדול יחד עם כלל ישראל, כולל הפחותים שבהם, עד שחייו של כהן גדול תלויים בעניין זה!

דבאם הי' נכנס ללא הפעמונים, ולא הי' מתקיים בו עניין זה ד"ונשמע קולו", הרי זה כאומר שאינו חפץ ש"ייכנסו עמו" בעלי המדריגות הנמוכות, אותם יהודים שהם בבחי' "שולי המעיל" - אף אם טעם הדבר הוא שחפצו ליכנס במדריגה הגבוהה ד"קול דממה

דקה" [ראה להלן ביאור מדרגה זו בארוכה], ואזי מתבטלת מציאותו ועבודתו רח"ל.

כי יסוד גדול הוא בדרכי עבודת איש ישראל את הקב"ה אשר אין כל אחד עובד את ה' כפרט ומציאות לעצמו, אלא שלימות העבודה של כלל ישראל תלוי בזה שהיא כוללת את כל שישים ריבוא שבישראל, מ"ראשיכם שבטיכם" ועד "חוטב עציך ושואב מימך". ולכן מוכרח הכהן גדול לכלול בעבודתו בכניסתו אל הקודש את כלל הסוגים שבישראל, כולל גם את אלו שבשולי המעיל, על ידי ש"נשמע קולו בבואו אל הקודש".

אלא שלפי טעם פנימי זה, שכניסת כהן גדול עם המעיל והפעמונים שבשוליו, היא בכדי לשאת עמו גם את ה"שוליים" שבבני ישראל, אותם שעבודתם היא ב"קול רעש גדול", מתחזקת התמיהה דלעיל, מאי טעמא שדוקא ביום הכיפורים, שהוא יום כפרת עוונותיהם של כלל ישראל, אין הכה"ג נכנס לפני ולפנים כש"נשמע קולו", היאך ייתכן הדבר שדוקא ביום זה לא "יכניס" הכהן גדול עמו את אלו שב"שולי המעיל"?

ה

מהות כפרת יום הכיפורים – טהרה כמלאכי השרת

הנה ידוע מה דאיתא בפוסקים שיש נוהגים ללבוש בגדים לבנים נקיים ביוהכ"פ כדי להיות דוגמת מלאכי השרת (לשון אדמו"ר הזקן בשו"ע סי' תרי סעיף ט ע"פ הרמ"א ס"ד) וכן מה שאע"פ שכל השנה אמרינן ברוך שם כבוד מלכותך וכו' בחשאי לפי שהוא קילוס השייך למלאכי השרת, והוא כ"אדם שגנב חפץ נאה מתוך פלטרין של מלך ונתנה לאשתו ואמר לה אל תתקשטי בו אלא בצינעא בתוך ביתך, לכן כל השנה אומרים אותו בלחש", אבל ביום הכיפורים ש"אנו דומים למלאכים כו' אנו אומרים אותו בקול רם בפרהסיא" (לשון אדמו"ר הזקן בשו"ע סי' תריט, ס"ט, והוא ע"פ טור או"ח סי' תריט מדברים רבה פ"ב, לו, וראה גם טור או"ח סי' תרו מפרדר"א פמ"ו).

והנה השוואה זו בין ישראל למלאכי השרת אינה סתם דימיון חיצוני, כי אם היא שייכת לעניינו של יום הכיפורים, שבו נמחלים לו לאדם כל עוונותיו.

וכבר נתבאר במ"א באריכות (לקו"ש ח"ד עמ' 1153 ואילך) עניין הכפרה דיום הכיפורים ע"פ הידוע אשר (שבועות יג, א וש"נ) "עיצומו של יום מכפר". דאף שבגמ' שם נראה שהוא תלוי בפלוגתא רבי וחכמים, דלרבנן "יום הכיפורים אין מכפר אלא לשבים" ואילו לרבי "בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה ויה"כ מכפר", הנה באמת לא אפליגו בעצם גוף העניין ד"עיצומו של יום מכפר", כיון שגם לרבנן (דהלכה כוותיהו) שעל האדם לשוב בתשובה, הנה אין הכוונה שהתשובה לבדה מכפרת, וגם הם מודים דבכח עצמו לא יוכל האדם לבוא לכפרה מיוחדת זו דיום הכיפורים, והיא בכוח "עיצומו של יום", אלא שלדעתם תלוי הדבר גם במעשה האדם שעליו לשוב בתשובה, אבל הכפרה שבאה ביום הכיפורים היא נעלית הרבה יותר ממה שיגיע האדם בעצמו, והיא בכוח היום, ד"עיצומו של יום מכפר".

והנה, כשדנים על המושג כפרה ברור שאין פירושה רק שהאדם אינו נענש על עוונותיו, כי אם גם נקיון הנפש מן הכתם והפגם שיצר העוון (ראה אגה"ת פ"א), ויתירה מזו – תכלית הכפרה היא כאשר לא זו בלבד שלא נשאר רושם מהעבירה אלא יתירה מזו כדאיתא בגמ' (יומא פו, ב) "זדונות נעשו לו כזכויות".

ודבר זה צריך ביאור היאך נעשה, והרי מבואר בספרי חסידות בנוגע לתשובה בכלל, שכאשר אדם עושה תשובה ומתחרט על החטא שעשה, עוקר הוא ברגשי חרטה זו את הרגש התענוג שהי' לו בעת העבירה (ראה דרך מצוותיך להצמח צדק לח, ב, ושעל ידי הוידוי דברים כפה נמחית גוף העבירה) [ועד שעל ידי שהריחוק שנעשה אצלו מהבורא ית"ש על ידי עוונותיו הוא הגורם לכך שיתעורר בצמאון אדיר להתדבק בהקב"ה, אי לכן "נעשו לו זכויות" ע"י התשובה (ראה תניא פ"ז)]. אבל זהו בתשובה על דרך הרגיל בכל השנה, וצריך ביאור היאך מתנקה האדם מחטאו ביום הכיפורים ש"עיצומו של יום מכפר" ללא כל מעשה המנקה ומכפר מצד האדם.

ובאמת שאכן עיקר הקושיא היא אליבא דרבי שהוא ס"ל שאכן אין כאן מעשה האדם כלל, אבל גם לדעת רבנן שגם ביום הכיפורים צריך האדם לעשות תשובה והיא תנאי לפעולת "עיצומו של יום מכפר", עדיין קשה, כיון שכנ"ל גם לדעת רבנן וההלכה – הכפרה דיום הכיפורים היא נעלית וגדולה יותר ממה שיד האדם מגעת בתשובתו.

והביאור בזה:

לכל יהודי, יהי' מי שיהי', יש בנשמתו חלק כמוס וחתום והוא עצם הנשמה. חלק זה דהנשמה קשור ומיוחד ודבוק בעצמותו ומהותו של הבורא ית' בבחי' "חבוקה ודבוקה כך . יחידה ליחדך" (כלשון הפיוט להושענות דיום ג' דחה"ס). וכיון שכן הרי הוא קשר שלמעלה מכל מדידה והגבלה, והוא אינו יכול להיווצר על ידי איזו פעולה של האדם. דכיון שגם המעשים והפעולות הנשגבים ביותר יש בהם הגבלות מסויימות, הרי שאין ביכולתם ליצור קשר מיוחד זה של הנשמה עם הבורא ית' שהוא למעלה מכל הגבלה. ולכן מבואר בספרים הק' שקיומו של קשר זה הוא דבר שקיים בכל נשמת איש ישראל מעצם היותה, וכלשון התניא (תחילת פ"ב) אשר ה"נפש השנית בישראל היא חלק אלוהי ממעל ממש".

וזוהי המעלה של כפרת יום הכיפורים, היינו שאין היא פעולה של האדם, אלא שביום זה, מתגלית אותה בחינה כמוסה וחתומה של קשר עצום זה של הנשמה עם הקב"ה, שאין ביכולת שום דבר שבעולם לפגום בו. דכשם שאין ביכולת האדם לפעול וליצור קשר עם מהות ועצמות הבורא בכח פעולותיו, כך אין ביכולת מעשי האדם לפגום או ללכלך קשר זה על ידי עוונותיו. ובעיצומו של יום, כאשר מתגלית בחינה ומדריגה זו, הרי נשמת האדם עומדת בפני הבורא כשהיא זכה ונקי', כיון שבפני קשר מיוחד זה עם קדושת הבורא ית' המתגלה ביום הקדוש – בטלים וסרים מאליהם כל הפגמים.

ומה שאיפליגו רבי ורבנן, הוא רק אם צריך האדם למעשה התשובה כתנאי קודם להתגלות מיוחדת זו של הקשר שלו עם הבורא יתברך, ואכן הלכה כחכמים שזקוקים

לזה, אבל ברור שעצם הכפרה והנקיון של הנשמה מפגם החטאים נעשים מאליהם על ידי התגלות זו, והתשובה אינה אלא הכנת האדם להתגלות מדריגה זו.

ומובן אם כן שמה שדומים ישראל ביום הכיפורים למלאכים, הוא משום הא דביום זה מתגלה קרבתם של נשמות ישראל להקב"ה, שהם קשורות ודבוקות בו בתכלית ההתקשרות, ומצד זה נובעת הכפרה והנקיון של בני ישראל ביום זה, והרי הם זכים, נקיים וטהורים כמלאכי השרת.

ו

כשעצם הנשמה מתגלה – אין רעש

ועפ"ז יש לשוב ולבאר הטעם שביום הכיפורים לא הי' העניין ד"ונשמע קולו בבואו אל הקודש" (לבד לשיטת רש"י כנ"ל). דהנה, נתבאר לעיל שהטעם שהכהן גדול נכנס בקול רעש הפעמונים, אין זה רק עניין של נטילת רשות קודם העבודה, אלא שגם במשך כל זמן העבודה הוא אינו נכנס לבדו כאדם פרטי, אלא נושא עמו את כלל ישראל, כולל גם אותם מבני ישראל אשר עבודתם היא עבודה בקול רעש גדול, כיון שעליהם לברוח מהרע (וכנ"ל, שגם מי שלא עבר עבירה – שייך אצלו עבודת הבריחה בקול רעש גדול מעצם זה שמתאווים לדברים שאינם שייכים לאלקות, וגם אצל צדיקים יש מעין עבודה זו בדקות).

והנה, דבר זה שייך רק במשך כל השנה, וב"קודש" בלבד, דשם יש מקום לחלוקה בין בני ישראל, עד שיש כאלו שהם בבחינת "ראשיכם שבטיכם" וישנם הנחותים יותר שהם בבחי' "חוטב עציץ ושואב מימך", ולכן יש קס"ד שהכהן גדול ירצה לעבוד ולשרת בקדש ולהתעלות לבדו, מבלי לשאת עמו את הנחותים שבישראל, ועל זה היא האזהרה ד"ונשמע קולו בבואו אל הקדש", ורק אז "ולא ימות".

אבל ביום הקדוש, כאשר בני ישראל דומים למלאכים ואשר אז מתגלית עצם הנשמה ושייכותה לעצמות ומהות הבורא ית"ש, אזי כשנכנס הכה"ג לפני ולפנים, אין כלל מקום לחלק בין כלל ישראל, וגם אותם שבמשך השנה עבודתם את הבורא ית' היא בבחינת "קול רעש גדול", לפי שעליהם להלחם ברע אשר בנפשם, הנה ביום זה הכניסה של כלל ישראל יחדיו אל הקדש היא "בקול דממה דקה", כיון שאינם ברחוק שנעשה קרוב, אלא הם קרובים לה' בתכלית ההתקרבות, ומתגלה אצל כל ישראל עצם נשמתם הקשורה עם הקב"ה לגמרי, וכולם נמצאים בתכלית הביטול.

וזהו עניין "קול דממה דקה", היינו שאין כל הבלטה והדגשה של מציאות האדם, כיון שביום הקדוש בכניסת הכה"ג לפני ולפנים הרי כל איש ישראל הוא בתכלית הביטול לבורא ית'.

ובזה יתורץ גם מה שהוקשה לעיל, שלכאורה עבודת כל השנה שהיא דווקא באופן ד"ונשמע קולו" עומדת בסתירה למובא בכתוב "לא ברעש ה'". בקול דממה דקה:

בספרי חסידות (ראה בארוכה 'המשך' תער"ב פרק שצט ע"פ הקדמה לתיקוני זוהר ג, ב) נתבאר דמה שנאמר "לא ברעש ה'" הכוונה דווקא לשם "הוי'", שהוא שם המורה על קדושתו ית' בבחינה שהיא למעלה מהעולמות לגמרי, שכדי לקבל דרגה כזו צריכה העבודה להיות בתכלית הביטול ב"קול דממה דקה". אך, מצד שם אלוקים, והוא מידת הצמצום של התגלות קדושתו ית', הנה מצד מדריגה זו יש נתינת מקום למציאות הנבראים, ולכן העבודה מצד בחינה זו היא לשבר הרגשת החשיבות של מציאות זו, שעבודה זו היא מתוך רעש, כנ"ל. ולהעיר שבתיקוני זוהר (שם) נתבאר שעבודת "לא ברעש ה'" היא עבודת תפילת העמידה, שהיא ב"קול דממה דקה", וקשור ל"קודש הקדשים".

ועפ"ז נמצא, דמה שכל השנה עבודת כה"ג היא באופן ד"ונשמע קולו" הוא כי אז אין העבודה קשורה לבחינה שהיא למעלה מהעולמות לגמרי, ואין העבודה ב"קודש הקדשים", כי אם ב"קודש" בלבד. אמנם, ביום הכיפורים, דאז נכנס הכהן גדול לפני ולפנים, ומתגלה הקשר בין עצמותם של נשמות ישראל ישראל לעצמותו של הבורא ית"ש, או אז "לא ברעש הוי'" – והכהן גדול נכנס ב"קול דממה דקה".

ז

למה מקלסות בקול גדול? שהן רחוקין מן הבורא!

אמנם עדיין צריך ללמוד ולבאר, דלפי הנתבאר ביום הכיפורים כל ישראל עומדים בתכלית ההתאחדות והביטול כלפי הקב"ה, ולכן נכנס הכהן גדול לקודש הקדשים ב"קול דממה דקה" דוקא. ולכאורה לפי זה יוקשה מה שאף ביום הכיפורים הרי לא כל העבודות היו נעשות בבגדי לבן, והעבודות הנעשות בחוץ היו בבגדי זהב, וגם אז ישנה להעבודה ד"קול רעש גדול", ונתקיים עניין ד"ונשמע קולו" עם הפעמונים שבמעיל, ולכאורה לפי הנ"ל, איך יתכן הדבר?

ויש לבאר בזה:

לעיל הובא מדברי הפוסקים שביום הכיפורים דומים ישראל למלאכי השרת. והנה במלאכי השרת עצמם ישנם כמה סוגים, דה"אופנים וחיות הקודש" הרי עבודתם היא "ברעש גדול", כמו שאומרים בברכות קריאת שמע "והאופנים וחיות הקודש ברעש גדול מתנשאים", אמנם ה"שרפים", שהם מלאכים נעלים יותר, עבודתם אינה ברעש כלל.

ומבואר בזה, שהטעם לשינוי זה קשור לדרגת המלאכים, דהשרפים הנעלים יותר, אין עבודתם מתוך רעש, משא"כ האופנים והחיות, שדרגתם פחותה יותר – עבודתם מתוך רעש גדול (ראה בכל זה לקוטי שיחות חל"ג עמ' 23, וש"נ).

וכדברי רז"ל (ילקוט שמעוני ואתחנן רמז תתכה) "ראה כבוד שחלק הקב"ה לישראל יותר ממלאכי השרת, שהמלאכים כשהן מקלסין, בקול גדול הן מקלסין, שנאמר וקרא זה אל זה

ואמר, מה כתיב בתרי' וינועו אמות הספים מקול הקורא. ואף החיות מקלסות בקול גדול, שנאמר ותשאני רוח ואשמע אחרי קול רעש גדול, למה? שהן רחוקין מן הקב"ה ואינן יודעין היכן הוא כבודו, שנאמר ברוך כבוד ה' ממקומו, אבל ישראל עומדין ומתפללין ויודעין שהקב"ה עומד אצלן".

ונמצא מבואר, שהטעם לזה שהחיות והאופנים "בקול גדול הן מקלסין" הוא משום "שהן רחוקין מן הקב"ה", ואכן, השרפים שדרגתם נעלית יותר, אין עבודתם ברעש.

וזהו שגם ביום הכיפורים שישראל זכים וטהורים כמלאכי השרת, הנה העבודות הנעשות בחוץ היו בבגדי זהב, ונתקיים עניין ד"ונשמע קולו" עם הפעמונים שבמעיל, כי גם במלאכי השרת, הרי האופנים וחיות הקודש עבודתם "ברעש גדול", אך זהו רק בעבודה הנעשית ב"קודש" בלבד, אך בעבודה הנעשית "בקודש הקדשים", דאז עומדים ישראל בדרגא הכי גבוהה, ובתכלית הקירוב והביטול כלפי השי"ת - העבודה היא דווקא ב"קול דממה דקה".

מדוע לא ישתמשו ב'בגדי לבן' לשנה הבאה?

בנוגע ל'בגדי לבן' שהיה לובש הכהן-גדול בעבודות הפנים דיום הכיפורים, איתא בגמרא (יומא כד, א):

"והניחם שם - מלמד שטעונין גניזה";
"אינו עובד בהם פעם שניה לעולם אלא נגנזין במקום שיפשוט אותם" (רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ח ה"ה).

ולכאורה תמוה, מדוע לא ישוב להשתמש בבגדים אלו בשנה הבאה (כשאר כל בגדי כהן-גדול, שאין כל הגבלה בזמן השימוש בהם)?

ויש לבאר הטעם הפנימי לכך:

עיקר עניינה של עבודת הכהן-גדול ביום הכיפורים, הוא עבודת התשובה (כפרת עוונות בני ישראל). ומעבודתו זו, נמשך הכוח לכל אחד מישראל לעסוק בעבודת התשובה הפרטית שלו.

והנה, מעלתה של עבודת התשובה [אפילו על עבודת הצדיקים] היא בעניין החידוש שבה. כלומר, האדם עוקר ומשנה את מציאותו הקודמת, שהיה מלוכלך בחטא, ונעשה למציאות חדשה. ועד שיכול לומר על עצמו (כלשון הרמב"ם (הל' תשובה פ"ב ה"ז)) : "איני אותו האיש שעשה אותם המעשים!" [משא"כ בצדיקים - אף שעולים בעבודתם מדרגה לדרגה, אין בהם מעלת החידוש, מאחר ואין זה באופן שמשנים מציאותם למציאות חדשה].

וכיון שאת הכוח לעבודת התשובה מקבלים ישראל מעבודת הכהן-גדול ביום הכיפורים, הרי גם עבודתו היא באופן כזה: כניסת הכהן-גדול לקודש הקודשים, המקום

המקודש ביותר - אינה פועלת אצלו רק עליית מדרגה, אלא פועלת התחדשות גמורה במציאותו, וכביכול אינו אותו הכהן-גדול שנכנס אשתקד לפני ולפנים.

וזוהי ההסברה הפנימית בכך שאין הכהן-גדול נכנס לפני ולפנים באותם הבגדים שלבש אשתקד - כי מה שהוא נעשה למציאות חדשה, צריך להתבטא גם בלבושיו - שצריכים להיות בגדים חדשים, לא אותם השייכים לעבודת השנה שעברה.

מדוע הותר השימוש בבגדי זהב בעבודות שבחויץ?

בעבודות יום הכיפורים הנעשות "בפנים" (בקודש הקודשים), שימש הכהן-גדול בבגדי לבן ולא בבגדיו הרגילים - בגדי זהב. והטעם לכך (ראש השנה כו, א) - כיון ש"אין קטיגור נעשה סניגור": הזהב ששימש למעשה העגל, אינו יכול לשמש "סניגור" בכפרת יום הכיפורים.

וצריך להבין - מאי טעמא הוי דין זה רק בעבודות היום הנעשות בפנים? הלא פעולת הכפרה דיום הכיפורים היא גם על-ידי העבודות הנעשות בחוץ, וכיצד ישמש בהן ה'קטיגור' כ'סניגור'!?

הביאור בזה:

פתיחת פרשת עבודת הכהן-גדול ביום הכיפורים, היא בפסוק (אחרי טז, ג) "בזאת יבוא אהרן אל הקודש בפר בן בקר גוי". ויש לבאר, דבכך מודגש שעיקר פעולת הכפרה ביום זה, אינה מצד פרטי העבודות והקרבנות הנעשים בו, אלא - בכניסת הכהן-גדול לקודש הקודשים ("יבוא אהרן אל הקודש"), שהיא העבודה המיוחדת והמחודשת דיום זה; אלא שבכדי שתהיה הכניסה לקודש

והטעם לזה הוא כי על כל אחד מישראל נאמר "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים", ומפורש בבעל הטורים (ע"פ) ש"ממלכת כהנים" פירושו "כהנים גדולים". ונמצא, שעבודת הכהן גדול שייכת לכל אחד מישראל.

ומענין זה, שאומרים סדר העבודה ביום הכיפורים, שזו רא' מוכחת אשר כל אחד מישראל שייך לעבודת כהן גדול, יש ללמוד גם על כל השנה כולה, אשר עבודת השי"ת צריכה להיות בדוגמת עבודת הכהן גדול ביום הכיפורים בקודש הקדשים - במקום המקודש ביותר ובזמן המקודש ביותר וע"י האדם המקודש ביותר!

הנשמה דורשת 'בגדי לבן'

בעבודות היום שבקודש הקודשים היה הכהן-גדול משמש בבגדי לבן, ולא בבגדי זהב.

ולכאורה צריך ביאור:

טעם השימוש (בכל ימות השנה) בבגדי זהב הוא, כי עבור ענייני קדושה צריך לנצל את הדברים הטובים והיפים ביותר (ראה מורה נבוכים ח"ג פמ"ה). וכיון שכן, דרוש טעם בכך שדוקא בעת הכניסה לקודש הקודשים, המקום המקודש ביותר, "פושט בגדי זהב ולובש בגדי לבן"?

ויש לומר הביאור בזה בעבודת האדם לקונו:

מי שיש ברשותו "זהב", אינו יכול לטעון דברצונו להתעסק ב"בגדי לבן", לעסוק רק בענייני תורה ותפילה, ובזה לצאת ידי חובתו; דהרי "לא נברא זהב אלא בשביל בית המקדש" (ראה ב"ר פט"ז, ב) - וכיון שיש ברשותו זהב, הרי הוא צריך

הקודשים כראוי - צריך הכהן לקרבנות ועבודות מסוימים, ש"בזאת - יבוא אהרן" [ולהעיר מיומא נ, א: במה הוכשר אהרן לבוא אל הקודש בפר כו'].

ובזה מבואר מדוע בעבודות הנעשות בחוץ שימש הכהן בבגדי זהב - כי הזהירות המיוחדת מן החשש ד"אין קטיגור נעשה סניגור", היא דוקא בעבודה המיוחדת הפועלת את הכפרה דיום הכיפורים - כניסת הכהן לקודש הקודשים. דהרי לא חיישינן לזה בעבודות שעניינן כפרה שבמשך השנה. כי דוקא בשייכות ליום הכיפורים (שכל עניינו הוא "כיפורים"), צריך לזהירות מיוחדת כו'.

[ולהעיר, שבסדר הכתובים - בא הפסוק "כתונת בד קודש ילבש" (ממנו לומדים שלא ילבש הכהן בגדי זהב), תיכף לאחר הכתוב ד"בזאת יבוא אהרן" [אף שהיה ראוי לכתבו, לכאורה, בראש כל עבודות היום או בסיומן, ולא באמצע פירוט העבודות] - בכדי להדגיש, שהחשש בלבישת הבגדים בא בהמשך ובשייכות ל"בזאת יבוא אהרן", כנ"ל].

שייכותו של כל יהודי לכהן גדול

בתפילת מוסף של יום הכיפורים אומרים את סדר עבודת יום הכיפורים של כהן גדול. ומזה רואים דבר נפלא:

הדין הוא שאין לומר לאחר קריאת פ' חטאת "יהי רצון מלפניך שיהא זה חשוב ומקובל לפניך כאילו הקרבתי לפניך כו" - לפי שאם אין הוא יודע בבירור שעבר עבירה שחייבין עלי' חטאת אינו יכול להביא קרבן" (שו"ע אדמו"ר הוקן (מהדו"ק) א"ח סי' א סט"ו). ומ"מ בסדר העבודה של יום הכיפורים אומרים את ה"יהי רצון" שאמר הכהן גדול.

ומזה רואים שכל אחד מישראל בוודאי שייך לתפלה זו!

"ללבוש בגדי זהב" ולהשתמש בזה לעבודת השי"ת, בנתינת צדקה כדבעי.

אולם בעת שהמדובר הוא אודות ענייני "קודש הקודשים" שבתוך כל אחד ואחד - העסק בענייני הנשמה, תורה ותפלה - שם אין מקום ל"בגדי זהב", ובעל הזהב והממון אינו יכול לצאת ידי חובתו בצדקה שנותן, אלא - צריך לעבוד ה' ב"בגדי לבן", עניינים רוחניים הנקיים ומופשטים מגשמיות וחומריות.

ליכנס בפנים ככהן הדיוט

עבודת הכהן-גדול ביום הכיפורים - לפעול כפרה על כל ישראל, היתה נעשית "בפנים" (בקודש הקודשים), ובבגדי לבן "ככהן הדיוט" (ל' רש"י אחרי טז, ד).

ומכך יש ללמוד הוראה בעבודת האדם

את ה':

באם רוצה האדם לפעול 'טהרה' בעצמו ובסובבים אותו, ולהביאם "לפני ה'" - להתקרב לקב"ה, לתורתו ומצוותיו - אזי צריך הוא צריך ליכנס 'בפנים' ולהיות "ככהן הדיוט":

פעולת הקירוב בעצמו ובאחרים, צריכה להיות לא מצד פניות ונטיות ו'רווחים' שיהיו לו מכך, אלא אך ורק בכדי למלאות רצונו של הקב"ה וכוונתו;

ולזאת - צריך 'לפשוט' ולהתנער מן המחשבות אודות רוח של 'בגדי זהב' שהם "לכבוד ולתפארת", וליכנס "בפנים" - בפנימיות ובעומק הנפש שלו, אשר בה נרגש רצון ה' והחפץ לקיימו בלא כל נטיות, דאזי פועל הוא מתוך הרגשה שהוא 'כהן הדיוט'; וזוהי הדרך לפעול כפרה, לא רק בעצמו אף על האחר ואף "בעד כל קהל ישראל".

חידושי סוגיות

עיון ופירוש בעניני המועד

בהא דיו"ט היה עושה כה"ג בצאתו מן הקודש

יתלה ב' הגירסאות שבנוסח המשנה גבי יו"ט זה, בב' טעמי היו"ט – אם הוא על הצלת כה"ג שיצא חי מן הקודש, או על הצלת עבודת היום / יפלא בשיטת הרמב"ם שנראה ששילב ב' הסברות יחד, ויבאר בעומק דלהרמב"ם היציאה מן הקודש היא חלק ממעשי עבודת היום

במקום "בשעה" שיצא". והחילוק ברור, דלגירסא זו אין הכוונה לומר שזמן היו"ט הוא בשעה שיוצא, אלא לומר שטעם שמחת היו"ט היא על יציאה זו גופא. והכי נמי גריס הרמב"ם בספר היד ספ"ד מהל' עבודת יוהכ"פ, "ויום טוב היה עושה על שיצא בשלום מן הקדש". ובאמת כ"ה גם נוסח המשנה בפיהמ"ש שלו (נדפס במהדורות קאפח).

ככתבו מפרשים (ס' עבודת ישראל (לר' יש- ראל קמחי. אומיר, תצו) וס' עבודת תמה (לבעל שדה יהושע על ירושלמי) על סדר עבודת יום הכפורים) בפירוש גירסא זו, ד"אין הכוונה שמיד בצאתו מן הקדש היה עושה היו"ט באותו היום שהרי היה מתענה, אלא למחר היה עושה אותו, וזהו דקדוק הרמב"ם

א

יקשה בטעם הגירסא שהיו"ט היה על גוף היציאה, וידחה מה שרצו המפרשים לחדש דהיו"ט לא היה באותו היום

תנן ביומא (פ"ז מ"ד ע, א) ((לענין סוף עבודת כהן גדול ביום הכפורים: "קדש ידיו ורגליו ופשט [בגדי זהב] הביאו לו בגדי עצמו ולבש ומלוין אותו עד ביתו ויום טוב היה עושה לאוהביו בשעה שיצא בשלום מן הקודש".

והנה, בסיפא דמתניתין, "ויו"ט היה עושה כו", אית ספרים דגרסי² "על שיצא"³

1. כ"ה במשנה שבמשניות. ובמשנה שבבבלי (בחצ"ע"ג) וירושלמי שלפנינו "ירד וטבל ועלה ונסתפג הביאו כו". אבל ראה מלאכת שלמה שם. שינויי נוסחאות למשניות שם. דק"ס שם. – וראה לקמן הערה 22.

2. הובא בשינויי נוסחאות למשניות ודק"ס שם. וראה מלאכת שלמה למשניות שם.

3. או "שיצא" (שתוכנו כמו "על שיצא") – ראה הנסמן בהערה הקודמת.

4. או "כשיצא" (משנה שבמאירי. וראה רא"ש יומא סוף סדר עבודת יוהכ"פ). – ובסדר עבודת יום הכפורים אומרים "בצאתו".

ומעתה שוב יל"ע בטעם הגירסא ד"על שיצא", מה טעם לא רצו לנקוט דקאי על זמן היו"ט שהוא במועד צאתו מן הקודש, ולא גרסו "בשעה שיצא".

ב

יתלה ב' הגירסאות בש"ס בב' טעמים שמצינו ליו"ט זה, אם הוא על הצלת כה"ג מסכנה או על הצלת עבודת יוהכ"פ

ונראה לבאר בזה בעומק, דהנך תרי גירסאות תלויות הן בשני הטעמים דאשכחן על יו"ט זה שהיה כה"ג עושה (עיין במחזיק ברכה להחיד"א (או"ח סרי"ט) שהאריך בב' סברות אלו):

(א) היו"ט היה בתור הודאה על ענין אחר מלבד גוף עבודתו בקודש, והוא על שיצא ממקום סכנה⁵, ע"ד הא דארבעה צריכים להודות כו' (ברכות נד, ב. רמב"ם הל' ברכות פ"י ה"ח. טושו"ע או"ח סרי"ט) – שהרי אם הכהן גדול אינו ראוי לא היה יוצא חי מן הקודש, ולהכי קיי"ל דכשהתפלל שם "לא היה מאריך בתפלתו שלא להבעית את ישראל" (משנה יומא פ"ה מ"א נב, ב.), וכמ"ש הרמב"ם בפירוש המשניות (שם), ש"אילו היה מתאחר היו מפחדין שמא אירעו מיתה כי הרבה כהנים גדולים היו מתים בקדש הקדשים אם לא היו ראויין או אם ישנה דבר במעשה הקטרת". ועיי"ע במש"כ בהל' עבודת יוהכ"פ (פ"ד סה"א) "שמא יאמרו מת בהיכל".

(ב) היו"ט היה על עבודתו גופא, "לפי

שכתב ויו"ט היה עושה על שיצא בשלום מן הקדש ולא כתב בצאתו [כפי שאומרים בנוסח סדר עבודה יום הכפורים] אע"פ שהוא יותר לשון קצר. . האריך בלשונו לאשמועין כי למחר היה עושה". והכי אשכחן להדיא בכמה מרבותינו הראשונים (אבודרהם בפירושו על סדר עבודה (נדפס בתשלום אבודרהם). י"מ במאירי יומא שם⁶), שאת היו"ט היה עושה למחר. ובסידור יעב"ץ בתחלת דיני עשיית כתב (ב"עדות בן נכר רומי. . ממה שראו עיניו): "וביום שאחריו היה עושה סעודה גדולה כו".

איברא דבס' שושנים לדוד על משניות יומא שם, כבר הקשה על הכרח זה שאין הסעודה באותו היום מצד התענית, שהרי "אפשר. . שהיה נמשך עד הערב אחר הטבת הנרות עד שלובש בגדי עצמו, והולך בכבוד מתהלך בתומו, באופן שכשהגיע לביתו היה לילה ויהיה בצאתו דוקא". וראה בסידור יעב"ץ שם שכ' "הרבה מהשנים לא היה כה"ג יכול להגיע לביתו קודם חצות הלילה מפני דוחק העם העובר ורבו הגדול כו". ע"ש.

ועיין גם במאירי יומא שם, דמשמע שפשטות פירוש המשנה היא שהיה היו"ט בערב⁷.

5. אלא ששם הטעם – כי "היאך הכין לו מבערב על הספק".

6. אבל להעיר, שבעל שושנים לדוד בספרו שפעת רביבים (על סדר עבודה) פי' "בצאתו בשלום" – "בשביל שיצא בשלום ולא מת". היינו שמפרש ד"בצאתו" אינו זמן היו"ט, אלא סיבת היו"ט, ויל"ע מה טעם ראה לטרוח ולבאר איך בלילה עדיין נחשב הוא לזמן צאתו.

7. ולהעיר מסעודת מוצאי יוהכ"פ משום שב"ק יוצאת ואומרת לך אכול בשמחה (שו"ע אדה"ז או"ח סתרכ"ד ס"ט).

8. ראה גם שפעת רביבים (שהועתק בהערה 6).

היה הודאה של הכה"ג על שיצא בשלום מן הקודש – וכפשוטו משמעה של הלשון "על שיצא בשלום", שהיו"ט הוא על זה "שיצא בשלום" (ולא שזהו רק סימן שהעבודה נתקבלה).

ושמא יש לחדש יתירה מזו, דלהך טעמא (שהיו"ט היה הודאה פרטית של הכה"ג על שניצול הוא ויצא חי), עשה הכה"ג את היו"ט בדוקא שלא "בשעה שיצא כו'" (היינו אפילו לא בלילה, כשכבר מותר באכילה, כנ"ל), אלא רק למחר. וסברת הדבר תובן בהקדים דהנה לטעם זה שהכה"ג היה מודה לה' "על שיצא בשלום", ע"ד ארבעה צריכים להודות כו' – לכאורה היה צריך להביא קרבן תודה על הצלה זו. ובאמת גם במחזיק ברכה שם הביא סברא שהיו"ט היה ע"ד ברכת הגומל, ומעתה הרי ברכת הגומל במקום קרבן תודה נתקנה (רא"ש ברכות פ"ט ס"ג¹¹), ונמצא שיש כאן לתא דקרבן תודה, ומן הדין היה על הכהן להתחייב בזה, ובפרט ע"פ משמעות פשוטת לשון רבינו הזקן בשולחן¹² (או"ח מהד"ת ס"א ס"ט¹³) "ואם יודע שנתחייב באיזה קרבן כגון . . . תודה לארבעה הצריכים להודות", היינו שהבאת תודה הוי חובה (ולא רשות)¹⁴. ולהכי מסתבר שחגיגת ההודיה שלו היתה בסמיכות להבאת קרבן התודה שנעשה

שנתרצו מעשיו לפני השם ב"ה ויצא בשלום" (אבודרהם שם⁹), או משום "רוב שמחתו . . . כי עמד לשרת לפני ה' לפני ללפנים" (מחזיק ברכה שם, בשם ר' יצחק זר-חיה אזולאי). ובמאירי יומא שם נקיט דהוא משום ש"לא אירע בו שום פסול ולא שום מקרה רע".

ומעתה יש לומר דבהתאם להחילוק בין הנך תרי טעמי, הוא גם השינוי בין שתי גירסאות הנ"ל – "בשעה שיצא" או "על שיצא":

דהנך דגרסי "בשעה שיצא בשלום כו'" סברי כטעם הב' הנ"ל, שהיו"ט הוא על הצלחת גוף עבודת היום כו' (ולא על שיצא משם חי), ולכן לא גרסי "על שיצא", כי יציאת הכה"ג בשלום מן הקדש אינה סיבת היו"ט, אלא גרסי "בשעה שיצא" דבזה רק רצוננו להשמיע זמנו של היו"ט אימתי הוא. היינו, דבזה שזמן היו"ט היה תיכף בהמשך לגמר העבודה¹⁰, נמצא מודגש שהיו"ט בא בקשר לעבודת הכה"ג בקודש. ומה שדייק התנא לומר "בשעה שיצא בשלום כו'" (דמשמע לכאורה שהוא על שניצול מאיזה פגע), ה"ז רק משום שבזה שיוצא בשלום יש סימן על שהעבודה נתקבלה, אבל לא שהיו"ט הוא על עצם היציאה בשלום בלי פגע, כי אם רק על הצלחת גוף העבודה.

משא"כ הגורסין "על שיצא בשלום מן הקדש" ס"ל כאופן הא' הנ"ל, שהיו"ט

11. וראה רש"י צו ז, יב.

12. והוא ע"פ של"ה במס' תענית שלו (רב, ב) "אם אני חייב קרבן תודה".

13. וראה שם במהד"ק ס"ו.

14. וראה השקו"ט בשד"ח אסיפת דינים (ופאת השדה לשם) מערכת ברכות (כרך ד תשעה, ב. כרך ח א'תשמו, ב ואילך).

9. וראה גם עבודת ישראל שם.

10. ודלא כהמפרשים הנ"ל ס"א, שפירשו שמה שאומרים (בנוסח סדר עבודה) "בצאתו . . . מן הקודש" – לאו דוקא, אלא הכוונה למחר (וראה שפעת רביבים הנ"ל (הערה 6) ועוד, שפי' "בצאתו" – "בשביל שיצא").

יוהכ"פ.

ואף שבתחילת פרק זה (פרק ד מהל' עבודת יוהכ"פ) מקדים הרמב"ם "סדר כל המעשים שביום זה כך הוא", והיינו שבפרק זה לא בא להשמיענו הלכות עבודת יום הכפורים, אלא לספר "סדר כל המעשים", כפי שנעשו בפועל [נשכן חזר הרמב"ם ושנה כמה פרטים בפרק זה, אף שכבר כתבם בפרקים הקודמים, כיון שבפרק זה בא לתאר "סדר כל המעשים"] – מ"מ, הרי מובן שכוונתו ב"סדר כל המעשים שביום זה" היא למעשים השייכים בתוכנם לעבודת יום זה; וע"פ הנ"ל בשיטת הרמב"ם [שנקט כהגירסא "על שיצא בשלום", והיינו דס"ל שעשיית היו"ט היתה (לא על שעבודתו נתקבלה כו', אלא) על יציאתו בשלום, שהוא ענין צדדי ולא שייך לגוף עבודת היום] הרי אין היו"ט שייך ל"המעשים שביום זה": לא מיבעי לפי הסברא (הנ"ל) שעשה את היו"ט רק למחר, הרי ודאי לא שייך לומר שהוא מ"המעשים שביום זה"; אלא אפילו את"ל שלהרמב"ם עשה היו"ט תיכף בלילה אחרי גמר עבודת היום – מ"מ, כיון שתוכנו הוא הודאה פרטית של הכה"ג ומנהגו, לא מתאים להכלילו ב"מעשים שביום זה"¹⁶.

אכן, בלשון הרמב"ם מודגש, שהיו"ט לא היה (רק) שמחה פרטית שלו על שניצל מאיזה פגע. דהנה במשנה הלשון "ומלוין אותו עד ביתו ויום טוב היה עושה לאוהביו", ואילו הרמב"ם שינה בשתים:

מחוייב בו¹⁵. וכיון שלא היה יכול להקריב את תודתו עד למחר, לכן איחר את היו"ט עד אז.

איברא דבאמת כיון שלא נמצא חיוב תמידי זה בשום מקום על כרחין צ"ל שאינו כאן. והטעם י"ל כיון שאין מקום כלל לומר חידוש רחוק כזה, שכפרת בני"י היא שמעמידה את המכפר בסכנת מוות ודאית עד כדי שיצטרך להביא קרבן תודה ע"ז שניצול ממנה. והטעם – שמרגיל את עצמו וכו'.

ג

יפלה בשיטת הרמב"ם דלכא' סתר עצמו, כי מחד נקט שהוא על הצלה פרטית של הכה"ג ומאידך היה שייך לכל העם

אמנם, עדיין יש מקום לדון בשיטת הרמב"ם שהביא הך ד"ויו"ט היה עושה כו' – דלכאורה הוא ספר הלכות ולא סיפור דברים, וענין זה אין בו אלא סיפור דברים ממנהג שנהג בו כה"ג בפועל, ולא חיוב ע"פ הדין. ואף שהכה"ג היה נוהג עשיית יו"ט זה, כהך דארבעה צריכים להודות, הלא מ"מ אין זו הלכה. ודבר זה קשה דוקא על הרמב"ם, משא"כ במשנה, שיש לומר (בדוחק עכ"פ) שהביאו דרך אגב, כיון שבפועל היה הכה"ג נוהג לעשות יו"ט זה בכל פעם.

ובאמת אפי' את"ל שהיה חייב להודות כו' (עיין לעיל ס"ב) – עדיין צ"ע על הרמב"ם, שהרי מ"מ אין חיוב זה שייך להל' עבודת

16. ועפ"ז יומתק מה שבנוסח עבודת יוהכ"פ אומרים "בצאתו" דוקא (ע"ד הגירסא "בשעה שיצא"), שמתאים להסברא שהיו"ט היה על עצם העבודה, כנ"ל.

15. ולהעיר, שיום הבאת קרבן היו יו"ט להמביאו (תוס' רפ"ד דפסחים, מירושלמי שם).

הרמב"ם בזה, דמחד גריס "על שיצא", והיינו שהיו"ט הוא על הצלתו הפרטית שיצא בלי פגע, ומאידך ס"ל דיש כאן דבר השייך לגוף עבודת היום ולכללות ישראל.

ד

**יבאר דלהרמב"ם היתה שיטה מחודשת
שיציאת כה"ג מן הקודש היא עצמה
חלק ממעשי עבודת היום גופא**

ויובן זה בהקדים עוד שינוי בלשון הרמב"ם לגבי לשון המשנה:

במשנה נאמר בקיצור "ומלוין אותו עד ביתו", ואילו הרמב"ם הוסיף לפניו "ויוצא לביתו וכל העם מלוין אותו עד ביתו", והוא תימה, שהרי מובן שהכהן גדול היה "יוצא לביתו", ומדוע הוסיף הרמב"ם תיבות אלו על לשון המשנה.

וגם צריך ביאור, מהו הדיוק בהציאה לביתו דוקא, דלכאורה, למאי נפק"מ בכלל לאן יוצא הכה"ג, אם לביתו או למקום אחר (ועיין לעיל (פ"ב סה"ב) שכתב הרמב"ם רק "ולובש בגדי חול ויוצא". ובקריית ספר לרמב"ם כאן סיים הפרק בתיבות "ולובש בגדי עצמו" (בהשמטת כל הסיום)).

ומשמע מכל זה, שבאמת ס"ל להרמב"ם שהציאה לביתו היא גם כן חלק ממעשיו של הכה"ג ביום זה. ולכן שינה הרמב"ם מלשון המשנה (ששם הובאה היציאה בסוף היום רק בשייכות להמלוין) והקדים "ויוצא לביתו" (בהדגשה על הכה"ג) – בהמשך לכל עשיותיו שלפניו המתוארות ברמב"ם, שלאחרי ש"מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי

(א) נקט "וכל העם"¹⁷ מלוין אותו עד ביתו", ובזה הוסיף על המשנה. ועיין בגמ' שם (עא, ריש ע"ב) שמסופר "והיו אזלי כולי עלמא בתריה" (והובאו להלן פרטי המעשה בגמ' שם). מיהו לא מצינו שהודגש שם שכן היה בכל פעם. (ב) הרמב"ם השמיט תיבת "לאוהביו" שבמתני'. והיינו שרצה הרמב"ם להשמיענו בהנך שינויי לשונות שיטתו בזה, שהיו"ט של הכה"ג (לא היה שמחה פרטית שלו, שחגג עם אוהביו בלבד, אלא) היה שייך ל"כל העם" שליוו אותו עד ביתו (ולכן השמיט תיבת "לאוהביו")¹⁸.

ועכצ"ל, שלדעת הרמב"ם, אף שהיו"ט היה "על שיצא בשלום מן הקודש" [ולא על עצם עבודת יוהכ"פ], מ"מ שייך הוא להלכות עבודת יום הכפורים, ולכן השתתפו כל העם בהלוייו והיו"ט שעשה, כיון שעבודתו ביוהכ"פ עושה הכה"ג בתור שלוחם ובא כוחם של כל ישראל. ועיין עוד מתני' דיומא (יח, ב. רמב"ם הל' עבודת יוהכ"פ פ"א ה"ז) "אנו שלוחי ב"ד ואתה שלוחנו ושליח ב"ד"¹⁹.

ועתה עלינו להבין איך מתאימה שיטת

17. וכן במאירי יומא שם "כל הצבור מלוים". וראה גם סידור יעב"ץ הנ"ל ס"א. – אבל ברא"ש שבהערה 4 "ראשי העם וגדולים".

18. כלומר, אף שהסעודה בפועל היתה רק "לאוהביו" (כמפורש במשנה), י"ל שהשמיט הרמב"ם "לאוהביו" להדגיש, שתוכן היו"ט שייך לכל העם. אבל הדבר דוחק.

– ולהעיר מ"התמים" ח"ב (ע' קכה נקי, ב) "וכל ישראל היו הולכים עמו כו' ובבואם לחצירו היו שולחנות ערוכות כו' והיו כולם שמחים בשמחה גדולה כי נתכפרו להם כל עוונותיהם". ועיין עוד בזה במאירי יומא שם, "כל הצבור מלוים כו' יו"ט (רק) לכל אוהביו כו'".

19. וראה חינוך מצוה קלו. – וראה לקו"ש חכ"ב ע' 22.

בכלל ה"מעשים שביום זה"²².

ויש לומר, שזהו גם הטעם שיציאת הכהן גדול לביתו היתה באופן כזה, ש"כל העם מלוין אותו", ד"ל שאין לויה זו רק מטעם כבוד, אלא (בעיקר) כדי להראות ולהדגיש שהיציאה לביתו היא חלק ממעשי יום זה השייכים לכל העם, כנ"ל.

ועיין במפרשים (אבודרהם ועבודת ישראל על סדר עבודה. מאירי וחדא"ג מהרש"א יומא עא, ריש ע"ב) גבי הסיפור הנ"ל מיומא (עא, רע"ב) "מעשה בכה"ג אחד שיצא מבית המקדש והוא אזלי כולי עלמא בתריה, כיון דחזיונהו לשמיעה ואבטליון שבקוהו לדידיה ואזלי בתר שמעיה ואבטליון, לסוף אתו שמעיה ואבטליון לאיפטורי מיניה דכהן גדול (ליטול רשות ממנו ולפרוש לצד ביתן. רש"י), אמר להן ייתון בני עממין לשלם (לשון גנאי הוא לפי ששמעיה ואבטליון) באו מבני בניו של סנחריב כדאמרין במסכת גיטין. רש"י), אמרו ליה כו", דטענת כה"ג היתה משום שהליווי הוא כבוד לכה"ג וזה חס על כבודו שדחוהו מפני כבוד ת"ח כו'.

אמנם ע"פ דרכנו שהליווי אינו מטעם כבוד אלא כדי להראות שיציאה זו שייכת למעשי היום, שוב י"ל שטענת הכה"ג על שמעיה ואבטליון על ששבקוהו, לא היה משום שחס על כבודו²³, אלא מפני שמעשה יום זה דורש שיהיו מלוין אותו עד ביתו.

ועפ"ז מובן גם בנוגע להמשך לשון הרמב"ם, "ויו"ט היה עושה על שיצא

זהב ולובש²⁰ בגדי עצמו" אזי הוא עושה עוד עשיה שהיא "יוצא לביתו" (אלא שאופן יציאתו לביתו הוא, ש"כל העם מלוין אותו עד ביתו"). ויש להבין, במה נחשב ענין זה (שהוא "יוצא לביתו") כאחד מפרטי עבודת הכה"ג ביום זה.

ויש לומר הביאור בזה:

זה שהכה"ג "יוצא לביתו" נחשב כגמר וסיום עבודתו ביוהכ"פ. כי הנה, ראשית עבודתו היא בזה ש"שבעת יום קודם יום הכפורים מפרישין כהן גדול מביתו" (משנה ריש יומא. רמב"ם הל' עבודת יוהכ"פ פ"א ה"ג), כדילפינן בסוגיא דריש יומא (ב, א ואילך. שם ג, סע"ב ואילך) מימי המלואים או ממ"ת שעבודת יוהכ"פ דורשת מצב של פרישות הכה"ג מביתו. ומזה מובן, שאין הפרישה רק ענין צדדי ע"ד דין הפרישה מאשתו רק משום חשש כו'²¹ (יומא ו, א. רמב"ם שם), וה"ה הכא שהוא רק כדי שיוכל להכין את עצמו כדבעי, אלא כאן הוא דבר השייך ומוכרח למהות העבודה, ולא מחשש צדדי לבד, כי תוכן ענין העבודה דורש שיהיה במצב של פרישות מביתו. ושוב נמצא מעתה, שהחזרה (יוצא) לביתו הוא הסיום וגמר העבודה שלו, שפוסק מן הפרישות ויוצא לביתו.

ולכן הביא הרמב"ם גם היציאה לביתו (ואופנה) ב"סדר כל המעשים שביום זה", ולא הסתפק בתיאור עבודתו עד יציאתו מן המקדש, כי גם מעשה היציאה לביתו הוא

20. ולהעיר שגם כאן שינה הרמב"ם מלשון המשנה "הביאו לו בגדי עצמו ולבש", וכתב רק פעולת הכה"ג "לובש בגדי עצמו".

21. וראה תשב"ץ ח"ג סל"ז.

22. ולהעיר מהגירסא (הובאה לעיל הערה 1), שקודם לבישת בגדי עצמו היה טובל.

23. ולהעיר מריטב"א שם.

צריכה להעשות ב"כהן גדול נשוי"? וביותר יפלא שהרי העבודה עצמה צריכה להעשות דוקא מתוך פרישות מביתו (משנה ריש יומא. רמב"ם הל' עבודת יוהכ"פ פ"א ה"ג) ומאשתו (נסמן לעיל ס"ד).

ויש לומר אחד מהביאורים בזה:

כפרת השעיר של יוהכ"פ היא כפרה לל כל ישראל, כמ"ש הרמב"ם (הל' תשור-בה פ"א ה"ב²⁴) "שעיר המשתלח לפי שהוא כפרה על כל ישראל כהן גדול מתודה עליו על לשון כל ישראל", והיינו שהכהן גדול אומר הוידוי בשליחות כל ישראל²⁵.

אבל לאידך פסק הרמב"ם (הל' תשובה שם) שאין השעיר מכפר על כל עבירות שבתורה אלא אם "עשה תשובה"²⁶, והיינו, שכפרת השעיר, שהוא של צבור (ולא יחיד), והבא על ידי כה"ג שהוא שליח צבור דכל ישראל, אינה חלה על היחיד אא"כ עשה תשובה.

ונמצא, שבכפרה זו יש דבר והיפוכו: עם היות שהשעיר הוא ענין של צבור [שפירושו - דבר השייך לכלל כולו, מבלי שייכות מיוחדת ליחיד²⁷], על דרך ממון צבור, שצ"ל "מוסרו לצבור יפה יפה" (ר"ה ז, ריש ע"ב. ועוד), הרי ביחד עם זה כפרת השעיר על הצבור היא באופן שחלה על כל יחיד בפני עצמו, ואם לא עשה היחיד תשובה חסר אצל יחיד זה בכפרה זו.

ויש לומר, שזהו אחד הטעמים שהכה"ג

בשלום מן הקדש - דלכאורה הוא סתירה, כנ"ל, כי מחד גיסא משמע שהיו"ט הוא על היציאה בשלום (ולא הודאה על העבודה בשליחות כל ישראל), ולאידך היה יו"ט זה שייך לכל העם (שהיו מלוין אותו); ולדברינו מחזור - דכיון שגם היציאה מן הקדש היא חלק ממעשי הכה"ג ביום זה (שלא נגמרה בשלימותה עד שנמצא בביתו), שכולם עשה הכה"ג - שלוחם של כל ישראל, הרי שוב גם השמחה "על שיצא בשלום מן הקדש" (היינו השמחה על גמר העבודה), אף היא שמחת כל העם כולו.

ה

**יבאר בעומק דענין יציאת הכהן
לביתו הוא להורות שיש כאן גם
כפרת יחיד ולא רק כפרת ציבור**

ויש לבאר תוכן הענין ד"יוצא לביתו" בעומק יותר:

בעבודת יום הכפורים מצינו חידוש מיוחד, שכפרת הפר של הכה"ג היתה לא רק עבורו בלבד אלא גם עבור "ביתו" (פרשת אחרי טז, ו. משנה יומא לה, סע"ב. רמב"ם שם פ"ד ה"א), "ביתו זו אשתו" (משנה ריש יומא) [נוסף על אחיו הכהנים (משנה יומא מא, ב. רש"י אחרי שם, יא. רמב"ם שם. וראה תו"כ אחרי שם, טו. שבועות יג, ב ואילך. רמב"ם שם פ"ב ה"ו)]; וענין זה (שצ"ל כפרת "ביתו") נוגע לכללות עבודת היום, וכפסק הרמב"ם (שם פ"א ה"ב) שעבודות היום "הכל עשוי בכהן גדול נשוי שנאמר וכפר בעדו ובעד ביתו ביתו זו אשתו".

והדברים צריכים ביאור, מפני מה אמרה תורה שעבודת כהן גדול ביום הכפורים

24. וראה גם הל' עבודת יוהכ"פ פ"ב ה"ו.

25. וראה מנ"ח מצוה שסד (ו, סע"א).

26. ורק על ה"קלות" מכפר גם בלי תשובה (רמב"ם שם. וראה בארוכה לקו"ש חכ"ז ע' 124 ואילך).

27. וראה לקו"ש חכ"ז שם (ע' 130) שטעם זה י"ל שלא שייך "לבעט" בכפרת השעיר. ע"ש.

הביא פר לכפרת עצמו ולא דיו בזה שהוא כלול בכפרת כלל ישראל²⁸ – כי להיותו של ירחם של ישראל בעבודת וכפרת יום הכפורים, היו גם בו שני ענינים אלו, שהוא איש צבור, שלוחם ובא כוחם של כל ישראל, ולאידך, כשם שעבודת היום הו' ענין של כלל אשר חל ופועל גם על היחיד בתור פרט, הנה גם אצל הכה"ג צריך להיות מודגש כן, שלא נתבטלה ממנו (בענין זה גופא) מציאותו בתור יחיד, עד שהביא פר אשר לו לכפרת עצמו. ומטעם זה גופא הצריכה תורה נמי שיהיה הכהן גדול "נשוי", ושיכלול את "ביתו" בכפרת עצמו, כי בזה מודגש, שזה שמביא "פר" לעצמו ומתודה עליו, עושה זה (לא בתור "צבור", שכל מציאותו אינה אלא בשביל הכלל, אלא) בתור איש פרטי.

ובזה יש לבאר מ"ש הרמב"ם, שבגמר עבודת היום "יוצא (הכהן גדול) לביתו", שפירושו (כנ"ל) שזה גופא הוא חלק ממעשה העבודה – כי זה ש"יוצא לביתו" אינו רק להורות שכבר נגמרה עבודתו ובמילא כבר הותר לו לחזור לביתו, אלא אדרבה, היציאה לביתו אף היא שלב וחלק מגוף העבודה, דמהותה היא – סיום ותכלית עבודת יום הכפורים, שהיא הכפרה הנפעלת אצל היחיד, שאצל הכהן גדול התבטא זה בכפרת ביתו (כנ"ל), היינו שבהליכתו לביתו הפרטי מודגש היותו איש יחיד ופרטי (משא"כ בעודו במקדש, ששם עיקרו הוא כאיש צבור), אשר דבר זה – הבלטת ענינו כאיש יחיד כו' – נחוץ ג"כ בעבודת היום, כנ"ל בארוכה.

28. הטעם בפשטות הוא כמחז"ל (יומא מג, ב) "כך היא מדת הדין נותנת מוטב יבא זכאי ויכפר על החייב".

דרכי החסידות

מכתב בעבודת ה' מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבנ"מ זי"ע

צעקת הלב של בן הכפר

ידוע בשער בת רבים את אשר הדגיש וחידש הבעל-שם-טוב הקדוש ביוקר מעלתם של בני-ישראל הפשוטים, אשר בלבם בוערת שלהבת אש קודש • מעשה מופלא על תפילת יום-הכיפורים כמחיצת הבעש"ט ותלמידיו, עת התאמצו לבטל נגירת כליה ר"ל שריחפה על קדוילה יהודית. הסיפור מתאר את חרדתם של כל המתפללים בראותם את מאמצי הבעש"ט ותלמידיו, וכיצד לבסוף נתבטל הקטרוג כתוצאה מזעקת הלב של בן-כפר הבוקעת שערי שמים ומבטלת את רוע הנגירה

קטרוג של כליה ר"ל

עובדא הוה בימי מורנו הבעש"ט נ"ע שהיה קטרוג של כליה ר"ל על אחת הקהלות, וכשראה מורנו הבעש"ט את המצב הקשה הרבה בתפלה ובתחנונים בראש-השנה וביום-הכפורים.

ויהי בעת תפלת נעילה הכירו התלמידים הקדושים בתפלת מורנו הבעש"ט אשר גבר הקטרוג מאד ויתאמצו גם הם בתפלה ובתחנונים בבכיות עצומות מעומקא דליבא.

כראות המתפללים — בעזרת ישראל ובעזרת נשים — אשר מורנו הבעש"ט ותלמידיו הקדושים מתאמצים בתפלתם, וכשמעם צעקתם וזעקתם בבכיות ותחנונים נשבר לבם בקרבם ויבכו גם המה בתפלותיהם.

וכשהגיע זמן תפלת ערבית ומורנו הבעל-שם ותלמידיו הקדושים עודם עומדים על עמדם ומתאמצים בתפלתם הבינו כלם כי המצב נורא הוא ויבכו האנשים והנשים מעומק נקודת לבבם בבכיות עצומות, ויהי רעש גדול.

קוקוריקו תרנגול! ה' רחם נא!

בחור עברי, בן כפר רועה בקר וצאן, היה רגיל זה איזה שנים לבא על ימים הנוראים העירה לבית הכנסת של הבעש"ט, ולהיותו בור גמור היה עומד על עמדו מקשיב לקול החזן ומסתכל בפניו באין אומר ודברים.

ככפרי היה רגיל בקול הבהמות, העזים והכבשים העופות והצפרים והחשוב ביניהם היה אצלו קול התרנגול בקריאתו, כראות הבחור את ההתרגשות הגדולה בבית הכנסת ובשמעו את הבכיות בעזרת ישראל ובעזרת נשים, נשבר לבו בקרבו ויקרא בקול גדול, קוקירעקו האָן [=תרנגול]! ה' רחם נא.

העומדים בעזרת ישראל נבהלו לקול הקורא כתרנגול, והמתפללות בעזרת נשים נפחדו ולא ידעו מראש מי הוא הקורא, אך בשמעם הצעקה "ה' רחם נא" ראו כי הבחור הכפרי הוא הקורא כתרנגול, ויגערו בו המתפללים שעמדו בסמוך לו להשתיקו ויחפצו גם להוציאו מבית-הכנסת, אבל הבחור השיב גם אנכי יהודי ואלקִיכם הוא גם אלִּי.

השמש הזקן ר' יוסף יוזפא הרגיע את המתפללים וירשה להכפרי להשאר עומד על מקומו כתחלה.

עברו רגעים אחדים והנה נשמע קולו של הבעש"ט ואחריו תלמידיו הקדושים ממהרים לסיים תפלת נעילה ופני קדשו נהרו מגיל.

בנעימה מיוחדת התחיל מורנו הבעש"ט את חזרת הש"ץ בתפלת נעילה ובהתעוררות מיוחדת אמר פסוקי היחוד "שמע ישראל", "ברוך שם", "הוי' הוא האלקים".

וישיר מורנו הבעש"ט שירי שמחה.

לפתע פתאום נשמע במרום קול בן הכפר

במוצאי יום-הכפורים, כשבת מורנו הבעש"ט עם תלמידיו הקדושים בסעודה הואיל לספר את כל פרטי הקטרוג ר"ל שהיה על עדה מישראל – רחמנא ליצלן – וכשהתאמץ בתפלתו לעורר רחמי שמים על העדה פגש קטרוג גדול על עצמו על אשר הוא משתדל להושיב בני ישראל בכפרים ובישובים שיכולים ללמוד ח"ו ממעשה שכניהם.

וכשהתחילו לבדוק במעשיהם של אנשי הכפרים ראה אשר המצב הוא קשה מאד, אך לפתע פתאום נשמע במרום קול בן הכפר התם "קוקוריקו תרנגול, ה' רחם נא!" ("קוקירעקו האן, ג-ט האב רחמנות"), וקריאה תמה זו גרמה קורת רוח למעלה עד רום המעלות ובטלו הקטרוגים מעל העדה ומעל הבעש"ט נ"ע.

תנועה זו באה מטוהר תום הלב.

הענין המסופר – שהוא מקובל רבי מפי רבי עד מורנו המגיד נ"ע ממעזריטש שהוא היה באותו מעמד – מבהיל ומרעיד את מיתרי הלב.

בן כפר, רועה בקר, בקריאתו של תיבות "ה' רחם נא" בלויית חקוי זמרת התרנגול, בוקע רקיעים, דוחה כל המקטרגים מעל מורנו הבעש"ט הקדוש ומעל עדה בישראל, ומגיש תפלותיו של מורנו הבעש"ט ותחנוניו תלמידיו הקדושים וצעקותיהם של בני ובנות ישראל לפני כסא שוכן עד מרום וקדוש יתברך ויתעלה, והקטרוג מתבטל.

בינת אדם לא תוכל לתפוס כזאת, אבל כן הוא הדבר ו"החקר אלקה תמצא" (איוב יא, ז).

— במה דברים אמורים, במקום שתנועה זו באה מטוהר תום הלב. כי העיקר הוא האמונה והאמונה תלויה בנימי הנשמה, ומכיון שנשמת אדם תהגה הנה אז כל היוצא מפיו הכל הוא טוב ויפה משובח חביב ויקר.

(אגרות קודש ח"ה ע' תלא ואילך)